INSTITUTE OF CLIMATE AND ENVIRONMENT

Ka Digtoonaanta La Niña ee Soomaaliya: Saamaynta Abaaraha la Filayo iyo Tallaabooyinka Degdegga ah ee Diyaargarowga

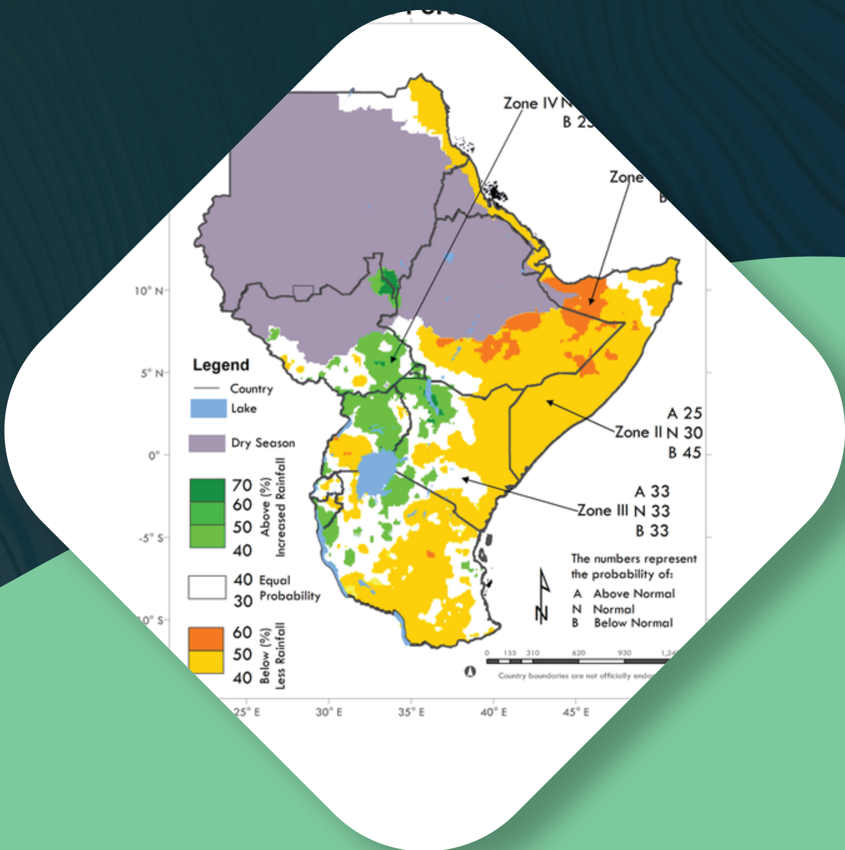

Faalo

Liban Hassan Mohamed
Abdikafi Hassan Abdi

Jadwalka Mawduuca

1. Hordhac

2. Fahamka La Niña ee Soomaaliya

3. Asalka(background)

4. El Niño dhawaan iyo La Niña la filayo

5. Saadaasha Roobka Deyrka ee Soomaaliya 2024

6. Saamaynta La Niña ee Soomaaliya

7. El Niño iyo Macaluusha Soomaaliya

8. Tallaabooyinka Degdegga ah ee Diyaargarowga Abaaraha

9. Gabagabo

1- Hordhac

Soomaaliya waxa ay wajaheysaa caqabado cimilo oo waaweyn iyadoo ifafaalaha La Niña la filayo in ay soo baxaan dhammaadka 2024.

Qalabka cimiladu waxa ay qiyaasayaan 70% suurtagalnimada dhacdo La Niña ah, taas oo ay u badan tahay in ay keento xaalado abaareed oo aad u daran ilaa 2025. Kala guurkan La Niña, oo la saadaaliyay in ay sababi karto roobab ka hooseeya kuwii imaan jiray, waxay si qoto dheer u saameyn kartaa dhaqaalaha, beeraha, iyo xoolaha oo markii horeba jilicsanaa.

Tani waxay daba socotaa dhacdadii El Nino ee 2023-kii, taasoo keentay daadad ballaaran, barakaca malaayiin qof, iyo burbur baahsan. Waaxyaha bini'aadantinimo waa in ay u diyaargarowdo saamayntan suurtagalka ah si ay u ilaaliso dadka nugul, iyaga oo ka duulaya casharradii muhiimka ahaa ee laga soo qaatay abaartii daba dheeraatay. Korjoogteynta joogtada ah iyo ka-hortagga waqtiga ku habboon ayaa noqon doona lama huraan si loo ilaaliyo sugnaanta cuntada ee gobolka oo dhan marka waxyaabahani soo kordhaan.

2- Fahanka La Niña ee Soomaaliya

La Niña, oo ah dhacdo cimilo oo dabiici ah, waxay keentaa biyaha dusha sare ee bartamaha iyo bariga Baasifigga inay si weyn u qaboojiyaan, taasoo kicisa isbeddellada caalamiga ah ee cimilada. La niña du waxay soo noqnoqotaa 2-7 sano kasta oo waxayna socotaa 9-12 bilood, wareegga la saadaalin karo ee La Niña iyo qaabkeefa tartiib tartiibta ah ayaa awood u siinaya dadka waxqabadyada la sameyn karo iyo jawaabaha degdega ah ee firfircoon.
Sannadka El Niño ee xooggan ka dib, La Niña waxay inta badan keentaa cimilo adag oo saameysaa meelo kala duwan ayadoo keeneysa abaaro sida kuwa ka dhaca Bariga iyo Koonfurta Afrika.
Tallaabooyinka degdegga ah, isku-dubbaridan ayaa muhiim ah si loo yareeyo saameyntan, iyadoo warbixintan kooban lagu qeexayo istaraatiijiyadaha muhiimka ah ee dawladaha, deeq-bixiyeyaasha, bulshada ganacsiga ku jirta, iyo saaxiibbada horumarinta ka shaqeeya

3- Asalka (background)

Dhacdooyinka cimilada caalamiga ah sida La Niña waxay qaabeeyaan hannaan cimilo oo adduunka oo dhan ah, saamaynayana beeraha iyo sugnaanta cuntada.

Dhacdooyinkii La Niña ee u dambeeyay waxay kordhiyeen dhacdooyinka duufaannada ee Koonfur-bari Aasiya iyo abaaro daba dheeraaday oo ka dhacay Geeska Afrika. Caadi ahaan, La Niña waxay keentaa cimilo qoyan Waqooyiga Soomaaliya bilaha Luulyo ilaa Sebtembar, halka Koonfurta iyo Bartamaha Soomaaliya, ay la kulmaan xaalado qallalan inta u dhaxaysa Noofembar iyo Maarso. Xilli-roobaadka Maarso ilaa May ee 2024 ayaa nqoday roobab ka sarreeya celceliska caadiga ah, kaas oo si ku-meel-gaar ah u caawinaya wax soo saarka dalagga iyo soo celinta dhul daaqsimeedka ka dib abaaro ba'an oo 2022-2023 dhacay. Si kastaba ha ahaatee, saadaasha dabayaaqada 2024 waxay muujinaysaa u wareegitaanka La Niña, oo ay u badan tahay inay keento xaalado qalalan oo koonfurta oo dhan ah.

Soomaaliya, iyada oo ku tiirsan beeraha roobku quudiyo iyo u nuglaanshaha cimilada aadka u daran, ayaa wajaheysa caqabado kakan oo cimiladu keentay. Dhacdadii El Niño ee 2023-2024 ee darneyd, waxay muujisay u nuglaanshaha Soomaaliya ee cimilo aad u daran, sida abaaro, fatahaado, iyo duufaanno, taasoo dalka ka dhigaysa mid ka mid ah 24-ka waddan ee halista ugu jira. Iyada oo ay suurtogal tahay in 70% roobabku ay yaraadaan xilliga Deyrta ee soo socda (Oktoobar-December 2024), ka soo kabashada Soomaaliya ee abaarihii hore ayaa weli ah mid khatar ah, taas oo malaayiin qofi ay nuglaadeen cunto yari.

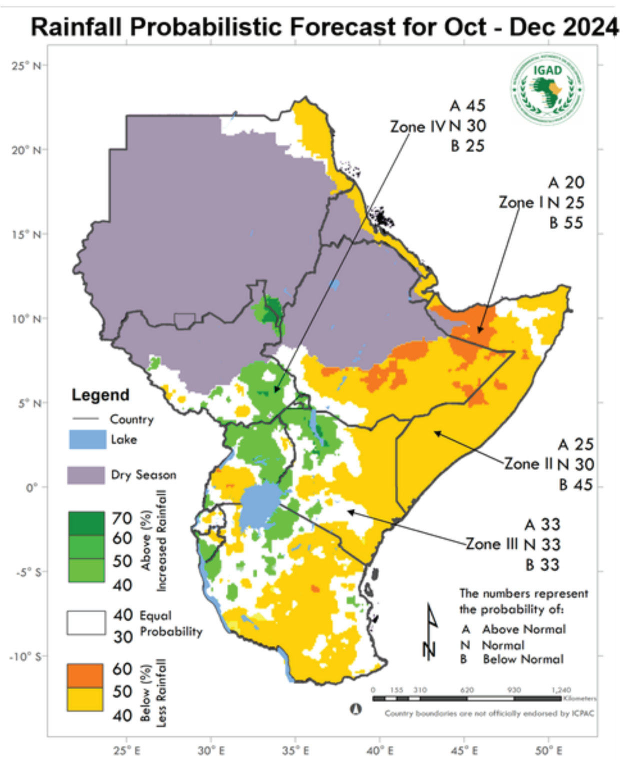

4- El Niño ee Dhawaanahan vs La Niña ee La Filayo

Taariikhda Soomaaliya ee masiibooyinka cimilada la xiriira, oo ay ku jiraan daadadka 1997/98, ayaa muujinaya dareenka dalka ee cimilada daran. El Niño 2023 ayaa si ba'an u saameeyay Soomaaliya, halkaas oo roobab xooggan ay sababeen daadad aan hore loo arag, kuwaas oo barakiciyay 2.5 milyan oo qof iyo halis 1.5 milyan oo hektar ah oo ku teedsan webiyada Jubba iyo Shabeelle.

Kaabayaasha burburay, oo ay ku jiraan buundooyinka, ayaa xannibay gargaarka waxayna sii xoojiyeen dhibaatooyinka bani'aadamnimo. Qaramada Midoobay ayaa ku tilmaamtay dhacdo "halkii qarniba hal mar dhacda", taasoo adkeyneysa baylahda cimilada Soomaaliya. Daadadkani waxa ay xumeeyeen beeraha, xoolaha, iyo sugnaanshaha cuntada, iyada oo saameyn joogto ah ay ku yeelatay malaayiin qof oo ku tiirsan beerashada. Odoroska xaaladaha qallayl ee La Niña ee Bariga Afrika, dadaallada dib-u-dhiska waa in si degdeg ah loo bilaabo si wax looga qabto khataraha sugnaanta cuntada, gaar ahaan sida La Niña ay u badan tahay inay uga sii darto dhaawaca El Niño.

5-Saadaasha Roobka Deyrta ee Soomaaliya 2024

Xaalado ka qallalan: Xilliga Deyrta **(Oktoobar-Disembar 2024)** waxa ay u badan tahay in uu keeno roobab ka hooseeya kuwa caadiga ah ee Soomaaliya intiisa badan, kuwaas oo caqabad ku ah beeraha iyo kheyraadka biyaha.

Kala duwanaanshaha gobolka:

- Koonfur-bari Soomaaliya waxa laga yaabaa inay wajahdo xaalado qalalan oo gaar ah.
- Goobaha khatarta ah: Gobollada xeebta, oo ay ku jiraan qaybo ka mid ah Jubbada Hoose iyo Shabeellaha Hoose, waxaa laga yaabaa in roobabku yaraadaan.

- *Aragtida heerkulka:* Heerkulka ka kulul ee ka sarreeya celceliska guud ahaan Soomaaliya waxa laga yaabaa in uu culays saaro ilaha biyaha oo uu saameeyo koritaanka dalagga.

- *Aragtida xilliyeed:* Xaaladaha kulaylka ee la filayo ilaa Diseembar 2024, gaar ahaan bariga iyo waqooyiga Soomaaliya, ayaa laga yaabaa inay caqabado waaweyn ku keenaan beeraha iyo helitaanka biyaha, taas oo u baahan in si feejigan loola socdo xaaladahan isa soo taraya.

6-Saameynta La Niña ee Soomaaliya

Imaatinka La Niña waxay u badan tahay inay xoojiso khatarta abaarta ee Soomaaliya, culayska helitaanka biyaha, wax soo saarka beeraha, iyo sugnaanta cuntada. Ku-tiirsanaanta Soomaaliya ee beeralayda ku salaysan roobka iyo xoolo-dhaqatada waxay kordhisaa u nuglaanshaha kala duwanaanshaha cimilada, taas oo culays ku sii kordhinaysa dhaqaalaha markii horeba jilicsanaa.

- *Saamaynta beeraha:* Xaalado ka qallalan sidii la filayay oo aan la filaynin ayaa carqaladayn kara wax-soo-saarka beeraha, waxyeello u geysan kara dalagyada, waxayna yareyn kartaa helidda daaqa xoolaha, khatar geliya hab-nololeedka iyo kordhinta qiimaha cuntada iyo nafaqo-xumada, gaar ahaan dadka nugul.
- *Khayraadka biyaha:* Roobabka ka hooseeya celceliska ayaa saamayn doona kheyraadka biyaha, taas oo ka tagi doonta bulshada, gaar ahaan kuwa ku nool gobollada oomanaha ah iyo kuwa aan badnayn, in ay halis ugu jiraan biyo la'aan xagga isticmaalka iyo beeraha labadaba. Caqabadahani waxay dib u dhigi karaan soo kabashada goobihii hore ee ay abaaruhu saameeyeen.
- *Haqab-beelka cuntada:* Iyadoo in ka badan 70% dadku ay ku tiirsan yihiin beeraha iyo xoolaha, hoos u dhaca wax soo saarka ayaa keenaya khataro aad u daran oo haqab-beelka cuntada ah, taasoo horseedaysa nafaqo-xumo iyo baahiyo bini'aadantinimo oo ballaaran, gaar ahaan haweenka iyo carruurta.
- *Culayska dhaqaale:* Wax-soo-saarka beeraha iyo xoolaha oo yaraada waxa ay hoos u dhigtaa dakhligii beeralayda, xoolo-dhaqatada iyo ganacsatada, taas oo saamaynaysa dhaqaalaha ballaadhan oo kor u qaadaya xiisadaha bulshada, tahriibka, iyo colaadaha ka dhasha kheyraadka kooban.

Saamaynta La Niña ayaa sii xoojisa baylahda jirta ee Soomaaliya, taasoo khatar gelinaysa hab-nololeedyada malaayiin. Maaddaama uu waddanku wajahayo xaalado qallafsan oo sii kordhaya, dadaallada bani'aadamnimo waa in ay mudnaanta siiyaan dhisidda adkeysiga, hagaajinta maareynta biyaha, iyo taageerada amniga cuntada si loo yareeyo saameynta suurtagalka ah

7-El Niño iyo Gaajada Soomaaliya

U diyaargarowga saamaynta ka dhalan karta La Niña ayaa ah mid halis ah iyadoo malaayiin Soomaaliya ku nool ay wajaheen koror halis ah oo gaajo ah. Roobabka ka hooseeya celceliska xilliga Deyrta ee 2024 ayaa khatar ku ah sugnaanta cuntada, taasoo keentay digniino ka soo baxay hay'adaha Qaramada Midoobay.

Haddii aan la helin taageero bini'aadantinimo oo degdeg ah, waxaa laga yaabaa in Soomaaliya ay la kulanto abaar ba'an sanadka 2025, taas oo ka tarjumaysa xaalado sababay macluul sanadka 2022. Hadda, 3.6 milyan oo Soomaali ah, ama 19% dadweynaha, ayaa wajahaya gaajo heer-degdeg ah (IPC Wajiga 3 ama ka sare), oo la saadaaliyay. si loo kordhiyo ilaa 4.4 milyan dhamaadka sanadka.
Qiyaasaha naxdinta leh ayaa sheegaya in ku dhawaad 1.6 milyan oo carruur ah oo ka yar shan sano ay halis ugu jiraan nafaqo-xumo ba'an. Maadaama La Niña ay kordhiso heerkulka oo ay yarayso roobka, yaraanta qoyaanka ciidda waxay baabi'in kartaa dalagyada iyo daaqa. Xaqiijinta gargaarka naf-badbaadinta iyo taageerada soo kabashada waarta ayaa muhiim u ah dhisidda adkeysiga bulshada ee jahawareerka soo noqnoqda.

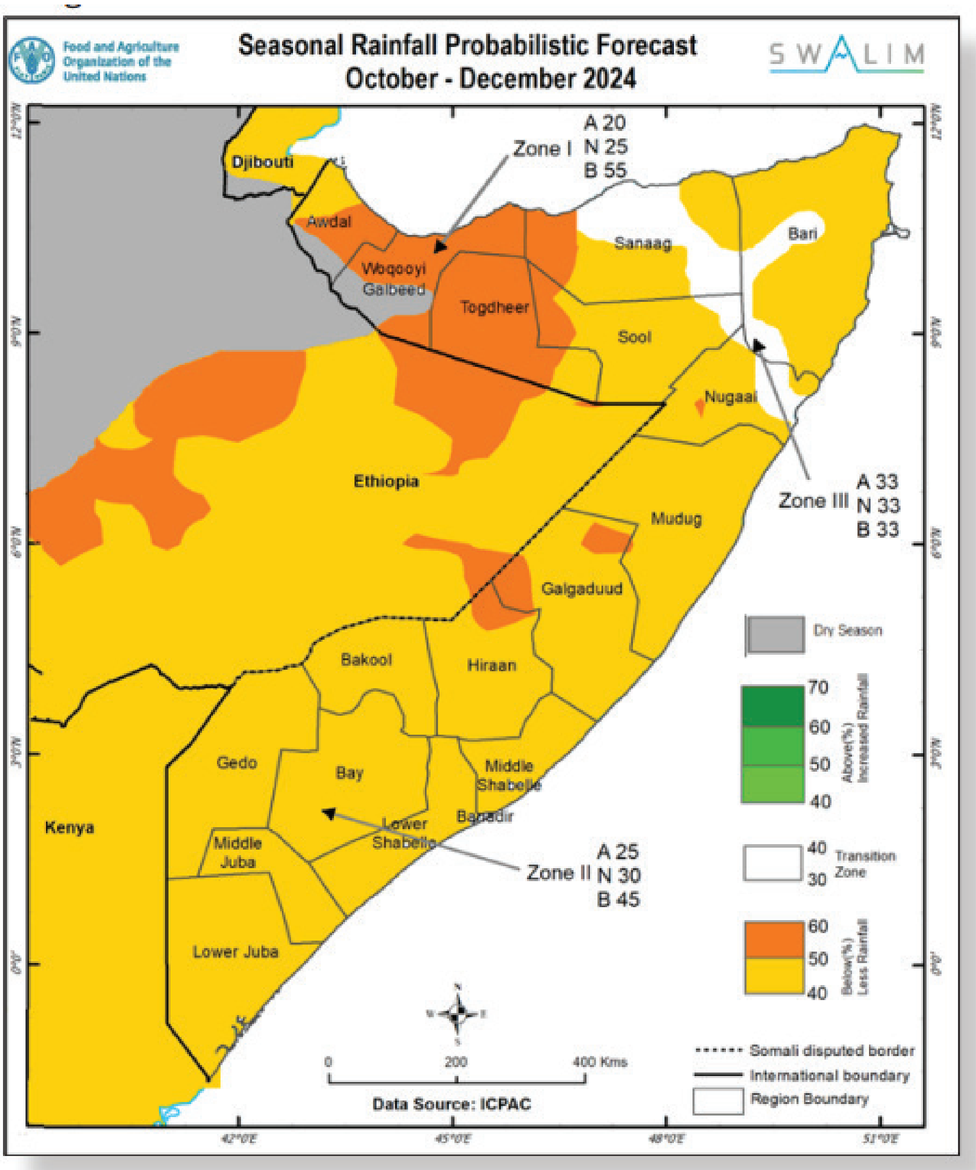

8- Talaabo Degdeg ah oo Lagaga Hortagayo Abaaraha

A) *Xoojinta digniinta ugu horayso iyo nidaamyada u-diyaargarowga:* Kobcinta la socodka cimilada iyo xog ururinta si loola socdo saamaynta La Niña ee beeralayda roobka-quutka ah, lagu daro khatarta cimilada ee horumarinta deegaanka iyo xeeladaha u diyaarsanaanta.

B) *Dhis adkeysiga beeraha iyo kaabayaasha:* Kor u qaadida dalagyada abaarta u adkeysata, dhaqamada beerashada waara, iyo kala duwanaansho ganacsiyada yar yar. Maalgelinta kaabayaasha u adkaysiga cimilada, oo ay ku jiraan xalalka maaraynta biyaha iyo nidaamyada xakamaynta fatahaadaha.

C) *Ka qayb galka ganacsiga gaarka ah iyo la-hawlgalayaasha caalamiga ah:* Samee iskaashi si loo xoojiyo silsiladaha cuntada iyo biyaha ee bulshooyinka nugul lana abaabulo ilaha kaabayaasha biyaha.

C) *Ka qayb galka ganacsiga gaarka ah iyo la-hawlgalayaasha caalamiga ah:* Samee iskaashi si loo xoojiyo silsiladaha cuntada iyo biyaha ee bulshooyinka nugul lana abaabulo ilaha kaabayaasha biyaha.

D) *Maalgelinta maamulka biyaha:* In la balaadhiyo hindisayaasha ilaalinta biyaha bulshada iyo dib u habeynta kaabayaasha jira si loo xaqiijiyo helitaan waara oo laga gaaro gobollada abaarta u nugul.

E) *Kor u qaadida wacyiga bulshada iyo waxbarashada:* In la bilaabo olole wacyigalin ah oo ku saabsan khatarta abaaraha iyo dhaqamada ilaalinta biyaha, iyo in dawladaha hoose lagu qalabeeyo xirfadaha yaraynta khatarta masiibada.

F) *Kobcinta wax ka qabashada bini'aadantinimo iyo adkeysiga bulshada:* Xoojinta hababka wax ka qabashada xaaladaha degdega ah iyo taageerada bulshooyinka si ay ula qabsadaan xaaladaha abaareed ee daba dheeraaday.

Gabagabo

Soomaaliya waxa ay wajaheysaa caqabad adag oo ah sidii looga gudbi lahaa daadadka ka dhashay El Niño 2023 una gudubtay abaarta soo fool leh ee la filayo 2024 La Niña.

Cimiladaan xad dhaafka ah ayaa sii xoojisa baylahda Soomaaliya, gaar ahaan marka la eego xaaladaha abaareed ee ba'an ee laga yaabo inay daba socdaan daadadka dhowaan. Iyadoo dhacdooyinkan cimiladu ay yihiin kuwo aan laga fursan karin, saameyntooda si weyn ayaa loo yareyn karaa iyada oo loo marayo firfircooni, dhaqdhaqaaqyo la isku dubariday.

Maalgelinta hababka digniinta ugu horayso, kor u qaadida adkeysiga beeraha, iyo wanaajinta maaraynta biyaha ayaa lama huraan u ah ilaalinta bulshooyinka ugu nugul Soomaaliya. Iyadoo la kobcinayo iskaashiga ka dhexeeya hay'adaha dawladda, kuwa gaarka loo leeyahay, iyo hay'adaha caalamiga ah, Soomaaliya waxay samayn kartaa qaab-dhismeed jawaab celin oo dhammaystiran oo wax ka qabanaya baahiyaha degdegga ah iyo dadaallada dhisidda adkeysiga muddada fog.

U diyaar-garowga maanta waxa uu ka hortagi karaa masiibada beri, isaga oo hubinaya in casharradii laga bartay cimiladii hore ee cimiladu ay xoojiso adkeysiga Soomaaliya ee caqabadaha mustaqbalka

GET INVOLVED

Who we work with is just as important as the work we do. Collaborating with partners is critical to driving and delivering change. Through our partnerships, we develop local solutions that can work for lasting impact. Want to contribute to our journey, Contact us.

+252 618 866271
+252 185 8511

ice@simad.edu.so
ice.simad.edu.so

8th Floor, Town Campus,
SIMAD University, KM5,
Mogadishu, Somalia